

INKLYUZIV TA'LIM - TENG IMKONIYATLAR POYDEVORIDIR.

Isodullayeva Iqboloy Sodiqjonovna

Farg'ona davlat universiteti Maktabgacha ta'lim kafedrası Maxsus
pedagogika yo'nalishi o'qituvchisi

Maxammatova Flora

Fardu talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10401854>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05-December 2023 yil

Ma'qullandi: 10- December 2023 yil

Nashr qilindi: 15- December 2023 yil

KEY WORDS

*inklyuziv ta'lim, imkoniyati
cheklangan, nuqsonli bolalar.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada inklyuziv ta'limning e'tirof etilishi, barcha uchun ochiq bo'lishi va kompleks yondashuv jihatlarini, inklyuziv ta'limni rivojlantirish ustuvor yo'nalishlarga ega bo'lgan tamoyillari va yo'nalishlarining muhim ahamiyati haqida.

Inklyuziv ta'lim inglizcha inclusive inclusion; uyg'unlashmoq, qamrab olmoq ma'nolarini beradi. Imkoniyati cheklangan, nogironligi bo'lgan bolalar bilan sog'lom bolalarni birgalikda o'qitish jarayoni inklyuziv ta'lim hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim nogironligi bo'lgan bolalarga nisbatan har qanday holatlarni istisno etadigan, barcha uchun teng muomalani ta'minlaydigan, lekin maxsus ta'lim ehtiyojiga ega bolalar uchun zarur sharoit yaratadigan mafkuraga asoslanadi. Inklyuziv ta'lim barcha o'quvchilar uchun maxsus ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarining farqliligini inobatga olgan holda ta'lim muassalarida ilm olishda teng huquqlilikni ta'minlashdir. Inklyuziv ta'lim bolalarning qobiliyatlari va holatidan qat'iy nazar, ularning barchasiga sifatli ta'lim taqdim etish demakdir. Shu bilan birga, inklyuziv ta'lim imkoniyati cheklangan bolalar ijobiy ruhiy va ijtimoiy rivojlanishga ega bo'lishlari uchun oilada yashashlari va o'z tengdoshlari bilan birga oddiy maktablarda bilim olishlari barcha imkoniyatlardan foydalana olishi lozimligini nazarda tutadi. Inklyuziv ta'lim tizimi nogironlar aravachasidagi bola yaqin hudud atrofida joylashlashgan har qanday maktablarda ta'lim olishi, o'zlashtirish qiyinlik qilsa, o'qish va yozishga o'rganish uchun maxsus yordamga ega bo'lishi doirasida tashkil etiladi. Maktabda inklyuziv sinfdagi alohida ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarni alohida hisobga olgan holda tibbiyot xodimi tomonidan o'quvchilarga maxsus tibbiy yordam ko'rsatiladi. Tibbiy xodimlar o'quvchilarning ruhiy asab holatini tekshiradi, zarurat bo'lganda davolash muolajasini olib boradi. Korrektion pedagogik ta'lim jarayonida bolalar sog'lig'ini nazorat qiladi hamda aqliy va jismoniy yuklamaning me'yorini belgilaydi, o'quvchining salomatligi to'g'risida ota onalariga maslahat beradi va boshqa mutaxassislar bilan hamkorlikda ularni sog'lomlashtirish ishlarini olib boradi. Bunday ta'lim tizimida barcha bolalarga asosiy ta'lim olishida teng imkoniyatlar beriladi. Inklyuziv ta'lim tizimida o'quvchilarning kasbiy mahorati va hamkorligi avvalo, alohida ehtiyojga muhtoj bolalar bilan ishlashning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq. Ta'lim sifati va samaradorligi oshirilgan tizimda erkin va yuqori natijalarga

erishiladi. Ta'lim samaradorligini oshirish uchun o'qitishning shaxsga yo'naltirilgan uslublaridan foydalanish mumkin, shuningdek, maktabda bolalar uchun qulay sog'lom va xavfsiz muhit yaratish va binobarin, ular ota onalari yaqinida, ularning ko'magida salohiyatini to'liqroq namoyon qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Inklyuziv ta'lim mavjud jismoniy, intellektual, ijtimoiy, lingvistik va boshqa xususiyatlarga qaramay, har bir bolaga umumiy yaxlit ta'lim va tarbiya rivojlanish va ijtimoiylashuv jarayoniga qo'shilish imkoniyatini beradigan ta'lim. Bu esa o'sib ulg'aygan shaxsning, jamiyatdagi teng huquqli a'zosi bo'lishiga imkon beradi, ajralish va yakkalanish xavfini kamaytiradi. Inklyuziya alohida ta'limga muhtoj bolalarni ommaviy maktablarda kiritish imkoniyatini beradi, bu yerda har bir bolaning ta'lim jarayonida to'liq ishtirok etishi uchun barcha to'siqlar olib tashlanishi muhim hisoblanadi. Bolaga imkon beradi ,o'ziga ishonishga va dunyoga ishonishga yo'l ochadi. Nuqsonli bolalarga qulayliklar yaratish, bola ehtiyojlari e'tiborga olinadi. Imkoniyati cheklangan bolada o'ziga bo'lgan ishonchni oshirish, ko'nikma va qobiliyatini rivojlantirish, yoshligidan o'rganishni rag'batlantirishda oila ishtiroki muhim. Inklyuziv ta'lim jarayonida ota onalar bilan ishlash ham muhim. Ta'kidlash joizki , alohida ehtiyojli bolalarning ota onalariga ularning farzandlari jamiyatning bir bo'lagi bo'lish huquqiga ega ekanini tushuntirish, bu ishonchni ularning ongiga yetkazish kerak. Bundan tashqari inklyuziv ta'limda nogiron bolalar, nuqsonlarini bartaraf etish, korrektsiyalash, kompensatsiya qilish bilan bir qatorda bilim konikmalarga ega qilish, kasb hunarga o'rgatish ishlarini parallel olib borish talab etiladi. Inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish uchun umumiy ta'lim tizimiga tarkibiy o'zgartirishlar kiritilishi muhimdir. Umumiy ta'lim va maxsus ta'lim o'rtasidagi to'siqlar olib tashlanilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Inklyuziv ta'limda maxsus ta'lim ehtiyojida bolalar barcha bolalar bilan birga ma'lum maqsadda turli qobiliyatlarga muvofiq guruhlashtiriladi. Jamiyatda nogiron bolalar, maxsus ehtiyojli bolalar ta'limdan chetda qolmaydilar. Ta'limda tenglik bo'lishi, barcha bolalarning birgalikda ta'lim olishi, maxsus yordamga muhtoj bolalarning barcha tengdoshlari bilan uyg'unlashgan holda ta'lim olishini ta'minlaydigan tizimdir.

Har qanday ruhiy yoki jismoniy nuqsonda ham taraqqiyot davom etadi. Inklyuziv ta'lim tizimida ta'lim –tarbiya ishlarining samarali bo'lishi, yaxshi yutuqlarga erishishda maktab psixologi, pedagog, tarbiyachi va ota-onalar hamkorligi uzviy bog'liq bo'lishi lozim. Inklyuziv ta'lim tizimida olib borilgan usullar, samarali amallar o'z natijasini ko'rsatadi. Ta'lim ishtirokchilariga har tomonlama manfaatli bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. R.Sh. Shomaxmudova "Maxsus va inklyuziv ta'lim" uslubiy qo'llanma Toshkent-2011
2. R.M. Po'latova Maxsus Pedagogika Toshkent-2018
3. L.R Mo'minova. Inklyuziv ta'lim. Toshkent -2004 yil.
4. D.S Qaharova "Inklyuziv ta'lim texnologiyasi" Fan va texnologiya 2014
5. V.S Rahmonova. Maxsus pedagogika – T.: G'ofur G'ulom. 2005.